

UNHCR
United Nations High Commissioner for Refugees
Haut Commissariat des Nations Unies pour les réfugiés

КРАТЪК ДОКЛАД ЗА ЗАКРИЛАТА В БЪЛГАРИЯ

ПРИЛАГАНЕ НА ДИРЕКТИВАТА ЗА ВРЕМЕННА ЗАКРИЛА

ЮЛИ - ДЕКЕМВРИ 2024 Г.

Украински бежанци участват в дейности за психосоциална подкрепа в центъра от мрежата „Компас“ в гр. Бургас © ВКБООН/Добрин Кашавелов

Оперативен контекст

На 19 февруари Министерски Съвет утвърди Временната закрила до 4 март 2026 г. в съответствие с решението на Съвета на Европейския съюз (ЕС).¹ Решението дава възможност за пререгистрация на лицата, ползващи се от временна закрила (ВЗ) със срок до края на м. април 2025 г.

От юли до декември 2024 г. 13 306 бежанци са подали молба или са подновили своя статут в България след завръщане от Украйна или от трета държава, което отразява увеличение на броя на регистрациите с 13% в сравнение със същия период през 2023 г. Общият брой на бежанците с временна закрила, които се намират в България към края на декември 2024 г., е 74 739. През втората половина на 2024 г. се наблюдава петпроцентно увеличение на възрастните лица, които са се регистрирали или пререгистрирали за временна закрила, в сравнение с първата половина на годината. Най-голяма концентрация на валидни притежатели на статут има в областите Бургас (36%), Варна (21%) и София-град (14%). За новопристигналите лица, влошаването на ситуацията със сигурността в Украйна и продължаващата криза (напр. спиране на електричеството), остават основните причини за търсене на временна закрила в България. Има и бежанци, които се отправят към България от Германия, Полша, други държави-членки на ЕС (9% от 2320 новопристигнали бежанци, обхванати от проучването) и Турция, както е посочено в бързата оценка на ВКБООН през лятото на 2024 г. Основните причини включват края на хуманитарната помощ в тези държави; перспективи за възможности за работа в държава с по-лесен за научаване език; и по-близък достъп до Украйна, което позволява на хората да посещават семействата си.

Българското правителство продължава да представя достъп на хората, разселени от Украйна, до границите на страната. От март 2022 г. до края на 2024 г. е предоставена временна закрила на над 204 000 бежанци. Правителството поддържа хуманитарна програма за настаняване, от която се възползват повече от 5 620 украински бежанци със специфични нужди. До края на октомври 2024 г. Агенцията за социално подпомагане е предоставила поне един вид социална помощ на 17 450 бежанци, а Агенцията по заетостта е подкрепила 2 855 души в рамките на проекта "Солидарност". От Министерски съвет се очаква финално становище по разширението на Програмата за хуманитарна помощ.

Използваните в този доклад данни са събрани от ВКБООН в България като част от профилирането и мониторинга на закрилата², предоставена във връзка с бежанската ситуация от Украйна. Данните са събрани в партньорство с Българския червен кръст, с цел определяне на профилите, рисковете и нуждите от закрила на бежанците от Украйна и наблюдение на промените с течение на времето. В периода юли - декември 2024 г. в различни населени места в България са проведени интервюта за мониторинг на закрилата със 781 души, представляващи 2 010 членове на домакинства. Резултатите са съпроводени от срещи с общността с цел оценяване на нуждите. Това включва проведени фокус групи с 350 лица през декември 2024 г.³ и социално-икономическото проучване, проведено с 1072 домакинства в периода юни-юли 2024 г.

¹ Украински бежанци: Съветът утвържда временната закрила до март 2026 г., 25 юни 2024 г.

² ВКБООН, Регионално профилиране и мониторинг на закрилата, обновено 22 януари 2025г.

³ ВКБООН, Парична помощ за основни нужди – Семинар за оценяване нуждите на бежанци, януари 2025 г.

Основни данни

74,739

Лица с Валидна Временна
закрила

69%

От лицата с Валидна
Временна закрила са жени и
деца

33

Непридружени и разделени
деца

12%

От лицата с Валидна
Временна закрила са
възрастни хора

781

Общ брой респонденти
(юли-декември 2024 г.)

100%

от анкетираните са
Украински граждани

81%

От анкетираните са жени

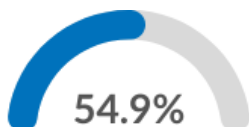

34%

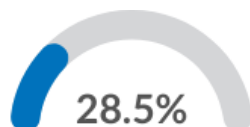
От анкетираните са
възрастни хора

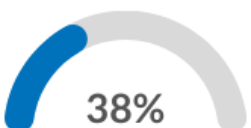
от анкетираните са
получили Временна закрила

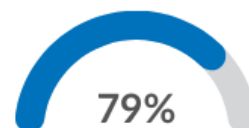
от домакинствата имат
поне един член със
сериозно заболяване

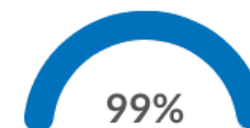
от домакинствата има
поне един член, чиито
**документи липсват или са с
изтекъл срок**

от анкетираните са **посетили
Украйна поне веднъж** след
първоначалното си бягство

от анкетираните имат
близък роднина,
останал в Украйна

от анкетираните имат поне
една **спешна нужда**

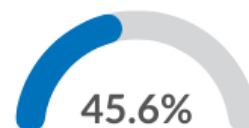
от анкетираните, посетили
Украйна, са срещнали
трудности при завръщането
си в приемащата ги страна

от анкетираните са
кандидатствали за **социални
помощи**

от анкетираните, намерили си
работа в приемащата ги страна,
нямат трудов договор

от анкетираните, разделени се
със своите роднини, **не са
могли да се съберат отново**
поради различни от Военното
положение причини

Рискове, свързани със закрилата

Достъп до правен статут и документи

По време на наблюдение на процеса за регистрация на ВЗ в полицейски управления през февруари 2024 г. ВКБООН отбеляза, че новорегистрирани бежанци са изправени пред различни предизвикателства, като например случаи, в които местната полиция изисква договор за дългосрочен наем за регистрация, докато Държавната агенция за бежанците (ДАБ) не изисква адрес за регистрация на ВЗ в България. Регистрацията в полицията изисква биометрични паспорти; въпреки това лицата без тези или други документи все още могат да се регистрират за ВЗ в приемните и регистрационните центрове на ДАБ в областите Нова Загора, Хасково и София, при условие че могат да удостоверят самоличността и гражданството си.

Поради несигурността, свързана с правния статут на бежанците в България след 2026 г., включително въздействието върху техните договори за наем и трудови договори, все повече бежанци искат информация за получаване на други видове правен статут в страната, като постоянно пребиваване или гражданство. Това отразява и несигурността на бежанците относно ситуацията в Украйна, която забавя всякакви решения относно завръщането им в близкото бъдеще.

Достъп до гражданска регистрация: От първото си пристигане в България 11% от респондентите са съобщили за събития, изискващи гражданска регистрация, като раждане (4%), развод (3%), смърт (3%) и брак (1%) в техните домакинства. От тях 10% съобщават, че са срещнали трудности при регистрацията им както в украинските консулства, така и в държавните власти в България, поради липсата на необходимите удостоверителни документи и дългия период на изчакване. Бежанците, които разчитат на обществени канали и неточна информация, често имат грешна информация за процедурите. Например за регистрация на раждане, бежанците са били уведомен, че първо трябва да кандидатстват за украински паспорт на новороденото дете и да се върнат в Украйна, за да получат акт за раждане, което е неточно.

Достъп до документи за самоличност: В повече от една пета от домакинствата поне един член на семейството няма документи за самоличност, най-вече международни паспорти (23%). Осем процента от респондентите, които съобщават за липсващи документи, също така заявяват, че не знаят как да подменят или подновят документите си в България. Липсата на документи за самоличност възпрепятства достъпа до услуги, включително финансови услуги и социално подпомагане, като се има предвид, че документът, издаван на лицата с временна закрила (регистрационна карта), не представлява документ за самоличност съгласно националното законодателство.

Права за настаняване и достъп до жилище

Повечето от анкетираните (46%) понастоящем живеят в жилища под наем, следвани от спонсорираните от правителството схеми за настаняване (26%). От тези, които живеят под наем, 10% нямат официален договор за наем със собственика на имота. Да бъдат настанени в спонсорираните от държавата места за настаняване, след като влязат в България през границата с Румъния, новопристигналите бежанци трябва да продължат първо да

преминават транзитно през Центъра в Елхово на границата с Турция, преди да бъдат разпределени в държавните обекти на черноморското крайбрежие.

Настаняването, осигурено по хуманитарната програма, включително държавни почивни бази, хотели и други места за настаняване, често се намира в малки градове, курорти или отдалечени райони, с ограничен достъп до услуги, което допълнително се влошава от липсата на опции за транспорт и финансови средства за достигане до по-големите градове, където има такива. В държавните бази няма наети социални работници, дори когато в тях са настанени значителен брой възрастни хора и хора с увреждания, както и разделени деца под тяхна грижа.

Няма процедура за идентифициране и насочване на лица със специфични нужди към специализирани услуги или помощ. Липсата на информация и дейности допълнително задълбочава изолацията и възпрепятства тяхното приобщаване. Разпоредбите, предвиждащи, че лицата, настанени в жилища, осигурени от държавата, нямат право да се възползват от програмата след изтичане на един месец от подписването на трудов договор, оказват неблагоприятно въздействие върху перспективите за заетост и насърчават неформалната заетост.

Проведените от ВКБООН интервюта с бежанци в контекста на семинарите за оценяване нуждите на бежанците показват, че само няколко бежанци са в състояние да разрешат проблемите си с намиране на жилище, когато имат достъп до достойни условия на труд и постигнат самостоятелност. Въпреки това заетостта не винаги води до самостоятелност и достъп до жилище, като се има предвид разпространението на непълната заетост. Бежанците, които могат да си позволят да намерят решения на жилищния пазар, се нуждаят от насоки и подкрепа; например те нямат точна информация за жилищата или им се отказват договори за наем поради несигурност на престоя им в България. Други предпочитат да останат по-близо до новите си общности в рамките на хуманитарните центрове за настаняване, за да си помагат взаимно в грижите за деца или за членове на семейството с увреждания, медицински състояния или други уязвимости.

Лицата с увреждания, възрастните хора и лицата с тежки заболявания са изправени пред допълнителни предизвикателства, свързани с достъпността на техните жилища. Няколко обекта за настаняване се намират на отдалечени места и са изолирани, което поставя бариери пред приобщаването и достъпа до основни услуги, включително здравни.

Освен това не съществуват разпоредби за субсидиране или покриване на разходите за наем на частния пазар, а достъпът до социални жилища е ограничен поради липсата на свободни места и административните изисквания в няколко общини, които изискват дългосрочно пребиваване - критерии, на които бежанците не могат да отговорят. Социалните услуги от резидентен тип за бездомни лица, като например приюти, са недостатъчни, за да отговорят на нуждите както на бежанците, така и на местното население. По подобен начин старческите домове и резидентните услуги за хора с увреждания нямат достатъчен капацитет

Социално-икономическо приобщаване и социална закрила

Повечето от анкетираните са пенсионери (34%), докато една пета (20%) са заявили, че работят в България, а подобен процент (21%) са останали безработни. Основните пречки пред заетостта са езиковите бариери (39%), следвани от липсата на възможности за заетост (21%).

Липсата на възможности е свързана и с трудния и скъп процес за признаване на квалификацията на бежанците. Бежанците продължават да се сблъскват с предизвикателства при валидирането на техните дипломи и професионални сертификати, получени в Украйна, в България.

В България от анкетиранияте, които са заявили, че са намерили работа, пет процента са заявили, че нямат трудов договор, а три процента са съобщили, че работят прекалено дълго време. Въпреки че българското законодателство изрично включва лицата, ползващи се от временна и международна закрила, сред лицата, които имат право на социално подпомагане, административните пречки, сложните и продължителни процедури и липсата на информация възпрепятстват ефективния им достъп до социална закрила. Освен това Законът за семейните помощи за деца не включва лицата, ползващи се от временна и международна закрила, в обхвата си; поради това такива молби се отхвърлят от административния орган и изискват обжалване и необходимата правна помощ за подаването им.

Освен това размерът на помощта, на която имат право бенефициентите, включително лицата с увреждания, е недостатъчен, за да се осигури адекватен стандарт на живот. За лицата, които се лекуват, се изисква голяма съпътстваща такса, тъй като здравната осигуровка не покрива напълно всички медицински процедури или разходи, както и предписаните лекарства. Лицата с увреждания също трябва да преминат през медицински преглед в България, преди да кандидатстват за помощ, за което се изисква допълнителна подкрепа, както и регистрация при общопрактикуващ лекар и здравно осигуряване.

Социално-икономическото проучване (СИП) показва, че основните нужди продължават да бъдат първостепенна потребност на анкетиранияте бежански домакинства. Достъпът до здравни услуги е определен като най-критичната нужда (34%), следван от храната (30%) и настаняването (26%). Тези констатации се подкрепят от данните събрани по време на процеса на профилиране и мониторинг на закрилата през 2024 г., които показват, че материалната помощ е най-често посочваната спешна нужда (84%) сред бежанците респондентите в България.

Що се отнася до социално-икономическото приобщаване, най-често споменаваната (53%) нужда от подкрепа в СИП е свързана с достъпа на бежанците до социално подпомагане. Това е от особено значение за по-възрастните бежанци (над 60 години) и други бежанци със специфични нужди, включително деца под тяхна грижа, живеещи в спонсорирани от гържавата жилища. 54% от домакинствата на бежанци с малки деца, които не са навършили възрастта за задължително образование, не са имали достъп до грижи за деца.

По време на интервюта за мониторинг на закрилата почти всички анкетирани домакинства (99 %) са кандидатствали за гържавни помощи за социална закрила под формата на парични помощи за храна, подкрепа за намиране на работа и помощи за уязвими групи. Бежанците обаче продължават да се сблъскват с предизвикателства поради сложни процедурни и административни пречки. Бежанците изразяват желание за информационни сесии относно процедурите за достъп до еднократни помощи (напр. за бременни майки).

- **55%** домакинствата имат поне един член на семейството със сериозно заболяване
- **34%** домакинствата имат поне един член на семейството с увреждания

Партньорите на ВКБООН в Центровете за закрила и приобщаване „Компас“ продължиха да оказват помощ за навигиране с административните процедури, включително в съдебни дела в следствие на отказани семейни помощи и помощи за хора с увреждания.

99%

от анкетираните имат поне една спешна нужда

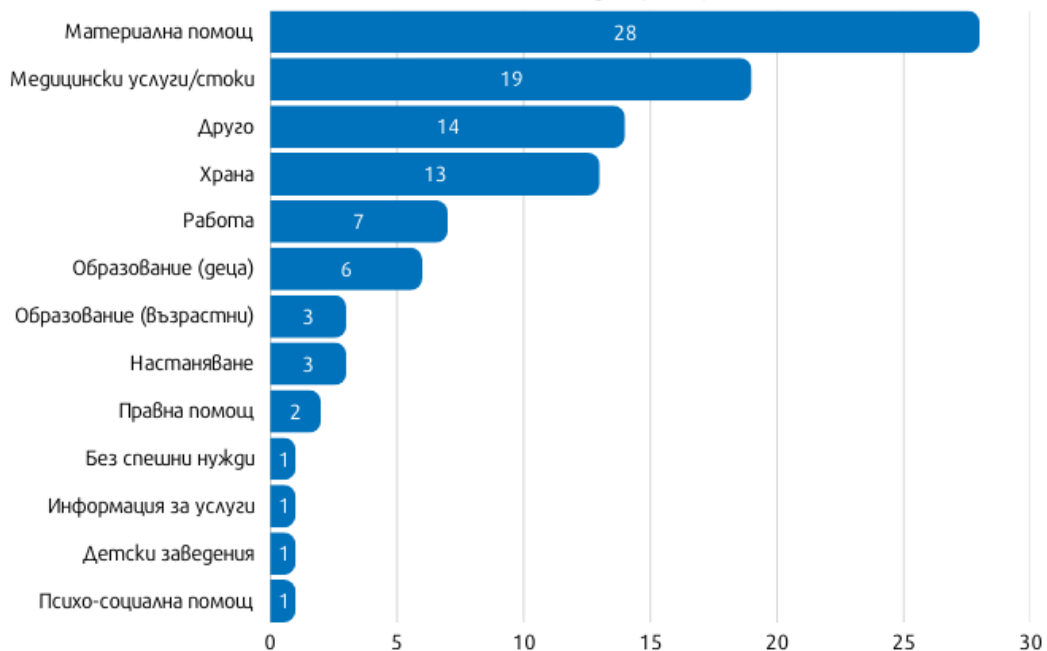
99%

от анкетираните имат поне една нужда от информация

Нужди, свързани с достъпа до информация (в %)

Най-спешни нужди (в %)

Призови за действие

ВКБООН високо оценява постоянството и щедростта на правителството, на гражданското общество и на българското общество в отговор на нуждите на бежанците, бягащи от Украйна. Въпреки този ангажимент и наличието на благоприятна среда за закрила, продължават да съществуват предизвикателства. Готовността на българското правителство към активно сътрудничество с агенциите на ООН и други ключови партньори, включително гражданското общество, е позволила да се идентифицират и отстранят пропуските в националните системи.

- **Документация:** Да се обмисли възможността за изменение на действащото законодателство, за да се предвиди регистрационната карта на лицата, ползващи се от временна закрила. Тази карта би представлявала документ за самоличност в съответствие с Директивата за временната закрила и в очакване на законодателните изменения в новия Закон за миграцията и убежището, заложен в Националния план за изпълнение на Пакта на ЕС за миграцията и убежището.
- Своевременно **разширяване на хуманитарната програма за бежанците от Украйна**, за да могат те да вземат добре информирани решения и да избегнат негативното въздействие върху психичното им здраве, както и върху настаняването и намирането на работа. Това следва да става успоредно с приемането на по-дългосрочна програма за приобщаване, която да подобри перспективите за социално-икономическо включване на бежанците.
- Да се обмисли улесняване на достъпа до **алтернативни форми на настаняване** в България извън рамката на временната закрила, когато това е уместно. Необходимо е да се гарантира правна сигурност и възможност за информиран избор относно наличните възможности, както и процедурите за международна закрила за тези, които могат да отговарят на условията. Това следва да бъде в съответствие с Директивата за временна закрила и принципа на върховенство на бежанската закрила, както е установено в съдебната практика на Съда на ЕС.
- **Разработване на стратегия за настаняване и осигуряване на жилища** за всички уязвими домакинства, без значение дали местни лица или бежанци, в сътрудничество със заинтересованите страни, част от Плана за отговор на бежанската ситуация (ПОБС), общините и други местни участници. Тази стратегия следва да отчита специфичните нужди на възрастните хора, жените в риск, хората с увреждания и лицата със сериозни заболявания. За България ще бъде от полза да приеме подход, който се основава на данни, като анализира възможностите за настаняване и видовете жилища на регионално ниво. Необходимо е също да се картографират съществуващите и достъпни жилища и да се създаде база данни в сътрудничество с партньорите по ПОБС. Такъв подход трябва да отчита и взаимодействието с пазара на труда, както и наличието на основни услуги.
- **Да се гарантира безопасността и включването на хората с увреждания** за всички групи със специфични нужди от закрила, включително бежанците. Това включва установяване на механизми за наблюдение и защита срещу рискове като трудова и сексуална експлоатация, злоупотреба, трафик и други заплахи, особено за децата. Необходимо е тези мерки да обхващат сектора на настаняването, включително в рамките на хуманитарните програми.
- **Да улесни наемането на бежанци с професионални квалификации**, особено в секторите на образованието, здравеопазването и социалната закрила, като рационализира съответните административни процедури. Това също така ще подобри наличните услуги за лицата със специфични нужди.

- **Да осигури социални услуги, съобразени със специфичните нужди на** възрастните хора и хората с увреждания в България. Осигуряването на навременна идентификация и насочване, както и улесняването на достъпа до социална закрила и помощ за най-уязвимите лица остава от решаващо значение, особено като се има предвид демографската ситуация с бежанците в страната.
- Да подкрепи всички бежанци да вземат напълно информирано и доброволно решение дали да останат в приемащите страни или да се завърнат в Украйна, когато това е възможно. **Информацията относно достъпа до правен статут, услуги и подкрепа** трябва да бъде съобразена с уязвимите групи и да бъде напълно достъпна за тях.

КРАЙ.